

**Wyrok z dnia 6 marca 1996 r.
II PRN 3/96**

Szczególny charakter roszczeń majątkowych związanych z wypadkiem przy pracy przemawia za koniecznością oceny zarzutu przedawnienia z punktu widzenia zasad współżycia społecznego (art. 5 k.c.).

Przewodniczący SSN: Stefania Szymańska (sprawozdawca), Sędziowie SN:
Jerzy Kuźniar, Maria Tyszel,

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 6 marca 1996 r., sprawy z powództwa Kazimierza S. przeciwko [...] Spółce Węglowej SA Kopalni Węgla Kamiennego "J." w P.Ś. o rentę wyrównawczą, na skutek rewizji nadzwyczajnej Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego od wyroku Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Katowicach z dnia 9 sierpnia 1995 r., [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Wojewódzkiemu-Sądowi Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Katowicach.

U z a s a d n i e n i e

Powód Kazimierz S. w pozwie skierowanym dnia 23 maja 1995 r. do Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Częstochowie wniósł o zasądzenie na jego rzecz renty wyrównawczej w kwocie 500 zł miesięcznie od maja 1995 r. oraz kwoty 18.000 zł tytułem skapitalizowanej renty wyrównawczej za trzy lata wstecz od dnia wniesienia pozwu. Pozwana [...] Spółka Węglowa SA- Kopalnia Węgla Kamiennego "J." w P.Ś. wniosła o oddalenie powództwa, podnosząc zarzut przedawnienia roszczenia.

Postanowieniem z dnia 2 czerwca 1995 r. Sąd Wojewódzki w Częstochowie uznał się miejscowo niewłaściwy i sprawę według właściwości przekazał Sądowi Wojewódzkiemu w Katowicach.

Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Katowicach ustalił, iż powód Kazimierz S. był pracownikiem pozwanej Spółki w okresie od 31 maja 1971 r. do 25 lipca 1984 r., zatrudnionym na stanowisku górnika przodowego. Stosunek pracy został rozwiązany wskutek niezdolności powoda do pracy. W dniu 29 stycznia 1984 r. Kazimierz S. uległ wypadkowi przy pracy. Konsekwencją wypadku, na skutek którego powód utracił wzrok w jednym oku, było przyznanie mu w 1985 r. stałej renty inwalidzkiej trzeciej grupy z tytułu wypadku przy pracy.

Biorąc powyższy stan faktyczny pod uwagę, a także uwzględniając dokonaną przez Sąd Najwyższy w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 14 grudnia 1990 r., III PZP 20/90 (OSNCP 1991 z. 7 poz. 79) wykładnię przepisów ustawy z dnia 12 czerwca 1975 r. o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (jednolity tekst: Dz. U. z 1983 r., Nr 30, poz. 144) w brzmieniu nadanym im przez art. 4 pkt 3 ustawy z dnia 24 maja 1990 r. o zmianie niektórych przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym (Dz. U. z 1990 r., Nr 36, poz. 206), który to przepis skreślił

art. 40 powołanej ustawy wypadkowej, Sąd Wojewódzki w Katowicach oddalił powództwo Kazimierza S. w całości, z uwagi na podniesiony przez pozwaną zarzut 3-letniego przedawnienia się przewidzianego w art. 442 k.c. roszczenia, którego termin upłynął dnia 4 czerwca 1993 r. Powód wystąpił bowiem z roszczeniem dopiero dnia 25 maja 1995 r.

Oceniając roszczenia powoda Sąd Wojewódzki dodatkowo podniósł, iż brakuje jakichkolwiek nadzwyczajnych okoliczności, które usprawiedliwiałyby opóźnienie w wytoczeniu powództwa. W tej zatem części motywów Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Katowicach zastosował) wprost art. 292 § 2 k.p., w myśl którego organ rozstrzygający spór ma kompetencje do nieuwzględnienia upływu przedawnienia, jeżeli opóźnienie w dochodzeniu roszczenia jest usprawiedliwione wyjątkowymi okolicznościami i nie jest nadmierne.

Od wyroku tego założył rewizję nadzwyczajną Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego. Zarzucając rażące naruszenie prawa, tj. art. 5 k.c., Pierwszy Prezes wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Rewizja nadzwyczajna jest uzasadniona.

Z rozstrzygnięciem Sądu Wojewódzkiego w Katowicach nie można bowiem zgodzić się zarówno z uwagi na analizę opóźnienia w dochodzeniu roszczenia przez powoda w świetle art. 292 § 2 k.p., jak i z uwagi na brak oceny podniesionego przez pozwaną zarzutu przedawnienia z punktu widzenia art. 5 k.c.

Roszczenia powoda opierają się na przepisach prawa cywilnego. Stąd też - jak trafnie wywiedziono w rewizji nadzwyczajnej - nie mają do nich zastosowania przepisy Kodeksu pracy regulujące przedawnienie, lecz wprost odnoszą się do nich przepisy Kodeksu cywilnego o czynach niedozwolonych, w tym przepis art. 442 k.c. Zastosowanie zatem w niniejszej sprawie jednej z norm art. 292 § 2 k.p. jest nieprawidłowe i stanowi naruszenie prawa (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 lipca 1995 r. II PRN 6/95, OSNAPiUS 1996 Nr 4 poz. 61).

Zgodnie z uchwałą Sądu Najwyższego z dnia 10 marca 1993 r. III CZP 8/93 (OSNCP 1993 z. 9 poz. 153) "od chwili wejścia w życie ustawy z dnia 28 lipca 1990 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny (Dz. U. Nr 55, poz. 321) skorzystanie z zarzutu przedawnienia roszczenia majątkowego... może być... uznane za sprzeczne z zasadami współżycia społecznego". Prawdliwość tej interpretacji w sporach z zakresu prawa pracy potwierdzają motywy powołanego wyroku z dnia 7 lipca 1995 r. II PRN 6/95, w których Sąd Najwyższy stwierdza, iż szczególny charakter roszczeń majątkowych związanych z wypadkiem przy pracy przemawia dodatkowo za koniecznością oceny zarzutu przedawnienia z punktu widzenia zasad współżycia społecznego. Jeśli przy tym weźmie się pod uwagę fakt, iż w myśl utrwalonego orzecznictwa Sądu Najwyższego zasady współżycia społecznego powinny być traktowane jako immanentny czynnik wszelkiego zachowania, a treść art. 5 k.c. nie daje podstaw do czynienia jakichkolwiek wyłączeń w zakresie stosowania normy w nim zawartej, która powinna być wzięta pod uwagę przy rozstrzygnięciu każdej sprawy (uchwała Sądu Najwyższego z dnia 20 kwietnia 1962 r., 4 Co 9/62 - OSN 1963 z. 1 poz. 7), to brak oceny stanu faktycznego

sprawy i podniesionego przez pozwaną Spółkę zarzutu przedawnienia się roszczenia z uwzględnieniem art. 5 k.c., w sprawie o roszczenia majątkowe związane z wypadkiem przy pracy, stanowi niewątpliwie naruszenie prawa.

Trafnie wywodzi rewidujący, iż na tle instytucji przedawnienia szczególnie uzasadnione, jest stosowanie art. 5 k.c. łącznie z przepisami o czynach niedozwolonych. Zasadniczą bowiem rolę odgrywa tu wina dłużnika. Zastosowanie zatem art. 5 k.c. w tych przypadkach, gdy zachowanie dłużnika jest naganne, a dłużnik jest przy tym byłym pracodawcą, na którym spoczywał obowiązek zapewnienia bezpiecznych i higienicznych warunków pracy, jest nieodzowne. Ochrona bowiem takiego zachowania dłużnika nie stanowiła ratio przepisów o przedawnieniu się roszczenia (por. W. Sanetra, glosa do orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 4 października 1967 r., II PR 340/67 - PiP 1968 nr 1 s. 1079). W niniejszej sprawie konieczna zatem staje się ocena, czy pozwanej Spółce można przypisać winę w spowodowaniu wypadku powoda i czy ewentualnie naruszyła ona zasady współżycia społecznego, powołując się na zarzut przedawnienia. Z uwagi na fakt, iż ustaleń w tej materii Sąd Wojewódzki w Katowicach nie dokonał, ocena taka jest niemożliwa, a kwestionowany wyrok narusza przyjęte reguły staranności ferowania orzeczeń sądowych.

Należy także zgodzić się z wywodem rewizji nadzwyczajnej, że nawet gdyby uznać, iż odpowiedzialność pozwanej Spółki za wypadek przy pracy opiera się wyłącznie na zasadzie ryzyka, która stanowi zobiektywizowaną odpowiedzialność za skutek, to i tak należy mieć tu na uwadze powody wprowadzenia takiej podstawy odpowiedzialności. Ratio odpowiedzialności z czynów niedozwolonych na zasadzie ryzyka polega bowiem, m.in. na konieczności ochrony poszkodowanego, któremu bardzo trudno byłoby udowodnić winę korzystającego z urządzeń technicznych, które same stwarzają wzmoczone niebezpieczeństwo dla otoczenia. Nie bez znaczenia dla owej odpowiedzialności jest też fakt, iż korzystający z urządzeń stanowiących zwiększone niebezpieczeństwo, znajdują się w lepszej sytuacji gospodarczej aniżeli poszkodowani. Zwykle bowiem osiągają korzyści finansowe z wykorzystania owych urządzeń. Z tych zatem już choćby powodów, które doprowadziły do ukształtowania się odpowiedzialności na zasadzie ryzyka konieczne jest badanie zarzutu przedawnienia roszczenia poszkodowanego z uwzględnieniem art. 5 k.c. nie tylko od strony winy, jaką ewentualnie ponosi za wypadek zobowiązany do naprawienia szkody, lecz także z punktu widzenia sytuacji życiowej, w jakiej znalazł się powód po wypadku i rzeczywistych przyczyn, które spowodowały opóźnienie wniesienia pozwu. Wśród przyczyn tych nie bez znaczenia jest niejasny stan prawny, jaki powstał po skreśleniu art. 40 ustawy wypadkowej z 1975 r.

Brak w niniejszej sprawie analizy stanu faktycznego sprawy w aspekcie art. 5 k.c. stanowi naruszenie prawa. Naruszeniu temu należy przy tym przypisać walor "rażącego naruszenia prawa" w rozumieniu art. 417 k.p.c. Jak już bowiem niejednokrotnie podkreślał Sąd Najwyższy oceny zaistnienia "rażącego naruszenia prawa" w rozumieniu art. 417 k.p.c. należy dokonywać także przez mając na uwadze skutki, jakie ono wywołało. Za rażące naruszenie prawa należy uznać takie naruszenie, w wyniku którego powstają skutki niemożliwe do zaakceptowania z punktu widzenia praworządności (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 marca 1993 r., III ARN 8/94) [...]. W sprawie niniejszej podniesienie zarzutu przedawnienia roszczenia o rentę uzupełniającą z tytułu wypadku przy pracy, któremu uległ górnik dołowy, doprowadziło do oddalenia

roszczenia o świadczenie powtarzające się, uzupełniające dochody powoda, które zostały obniżone na skutek wypadku przy pracy. Konsekwencje zatem rozstrzygnięcia Sądu Wojewódzkiego, bez wnikliwego rozważenia sporu z punktu widzenia ewentualnego naruszenia zasad współżycia społecznego przez powołującego się na przedawnienie, są dla powoda drastyczne i sprzeczne z generalną linią polityki Państwa, wyrażającą się w dążeniu do pełnego wyrównania strat materialnych pracowników, którzy w czasie pracy doznali trwałego uszkodzenia ciała. Tym samym zaskarżony wyrok Sądu Wojewódzkiego w Katowicach - jak już podkreślono wyżej - rażąco narusza art. 5 k.c.

Z tych względów Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji wyroku na mocy art. 422 § 1 k.p.c.

=====